

حقوق کیفری کار

مؤلف

دکتر عباس زراعت

استاد دانشگاه

انتشارات جنگل

سرشناسه	: زراعت، عباس، ۱۳۴۴ -
عنوان و نام پدیدآور	: حقوق کیفری کار / مؤلف: عباس زراعت
مشخصات نشر	: تهران: جنگل، جاودانه، ۱۳۹۰
مشخصات ظاهری	: ۲۳۲ ص.
شابک	: ۹۷۸-۹۶۴-۹۸۱-۸۱۰-۸
وضعیت فهرست‌نویسی	: فیبا
موضوع	: کار - - قوانین و مقررات - - ایران
رده‌بندی کنگره	: ۱۳۹۰ ج ۷ / ۴ / ۱۲۷ / ۱۲۷ KMH
رده‌بندی دیویی	: ۳۴۴ / ۵۵۰۱
شماره کتابشناسی ملی	: ۲۴۳۹۳۲۷

عنوان کتاب: حقوق کیفری کار
 مؤلف: دکتر عباس زراعت
 ناشر: انتشارات جنگل، جاودانه
 ناظر فنی: امین لشکری
 نوبت و سال چاپ: اول، ۱۳۹۰
 قطع و تیراژ: وزیری، ۱۰۰۰ نسخه
 قیمت: ۳۵۰۰۰ ریال
 شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۹۸۱-۸۱۰-۸

email://Info@junglepub.org
 http:// www.junglepub.org

تلفن: ۰۲۱-۶۶۴۸۶۱۱۵-۹، ۶۶۴۸۲۸۳۰-۹
 ۰۳۱۱-۳۲۰۵۰۶۷، ۳۲۰۳۸۰۰۰-۹

«حق چاپ برای ناشر محفوظ است»

فهرست مطالب

پیشگفتار

بخش اول: حقوق کیفری کار

مقدمه

فصل اول: قواعد عمومی حقوق کیفری کار

- مبحث اول - وصفی و وسیله‌ای بودن جرایم کار
- مبحث دوم - تعزیری یا بازدارنده بودن مجازات جرایم کار
- مبحث سوم - جرایم عمومی مربوط به کار
- مبحث چهارم - جرایم و تخلفات کار
- مبحث پنجم - مسئولیت اشخاص حقوقی
- مبحث ششم - احکام عمومی مجازات‌ها
- مبحث هفتم - رفع تخلف و تأدیه حقوق کارگر
- مبحث هشتم - سیاست کیفری در حقوق کیفری کار
- مبحث نهم - عنصر مادی جرایم کار
- مبحث دهم - عنصر معنوی جرایم کار
- مبحث یازدهم - جنبه‌های بین‌المللی حقوق کیفری کار
- مبحث دوازدهم - ملاک تعیین مجازات براساس تعداد کارگر
- مبحث سیزدهم - شاکی در جرایم کار

فصل دوم: قواعد اختصاصی حقوق کیفری کار

- مبحث اول - کار اجباری
- مبحث دوم - تخلف در ارائه خدمات رفاهی به کارگران
- الف) تخلف از همکاری در تهیه مسکن کارگران
- ب) تخلف در ایجاد ورزشگاه
- ج) تخلف در همکاری با شرکت‌های تعاونی کارگران
- د) تخلف در تهیه غذا و خوابگاه مناسب
- ه) تخلف در تهیه وسیله نقلیه مناسب
- و) تخلف در ایجاد کلاس‌های سوادآموزی
- مبحث سوم - تخلف از مقررات پرداخت حقوق کارگران
- الف) تبعیض در پرداخت مزد
- ب) برداشت غیرقانونی از حقوق کارگر
- ج) ارجاع غیرقانونی کار اضافی
- د) پرداخت کمتر از حداقل مزد
- مبحث چهارم - تخلف از شرایط کار (ماده ۱۷۵)

۱۰۰	الف) تخلف از فرصت شیر دادن
۱۰۲	ب) تخلف از آزمایش پزشکی نوجوان
۱۰۵	ج) تخلف از ساعت کار نوجوان
۱۰۶	د) تخلف از تشکیل پرونده پزشکی کارگران
۱۰۹	مبحث پنجم - تخلف از شرایط ارجاع کارهای خاص (ماده ۱۷۶)
۱۱۲	الف) تخلف از ساعت کارهای سخت و زیان‌آور
۱۱۸	ب) ارجاع مشاغل ممنوع به زنان
۱۲۱	ج) ارجاع کار سخت به کارگر باردار
۱۲۳	د) به کار گماردن افراد زیر ۱۵ سال
۱۲۶	هـ) ارجاع کارهای خاص به کارگر نوجوان
۱۲۹	و) ارجاع کارهای منافی سلامتی یا اخلاق به نوجوانان
۱۳۴	ز) عدم تهیه وسایل و امکانات کار
۱۳۸	مبحث ششم - عدم رعایت اصول فنی و بهداشتی مکان‌ها و وسایل (ماده ۱۷۷)
۱۴۱	الف) تخلف از مقررات حفاظتی و بهداشتی در بهره‌برداری از کارگاه‌ها
۱۴۳	ب) تخلف از آزمایش وسایل
۱۴۶	ج) تخلف از تأیید ساخت یا وارد کردن لوازم فنی و بهداشتی
۱۴۸	مبحث هفتم - اخلال در امور شکل‌های کارگری و کارفرمایی
۱۵۳	مبحث هشتم - اخلال در انجام وظیفه بازرسان کار
۱۵۹	مبحث نهم - خودداری از اجرای آرای مراجع حل اختلاف
۱۶۳	مبحث دهم - به‌کارگیری اتباع بیگانه فاقد پروانه کار
۱۷۲	مبحث یازدهم - تخلف از ارائه آمار و اطلاعات
۱۷۳	مبحث دوازدهم - خودداری از بیمه کردن کارگر
۱۷۵	بخش دوم: دادرسی تخلفات کار (مقررات شکلی)
۱۷۵	مقدمه
۱۷۷	فصل اول: رسیدگی در دادسرا و دادگاه
۱۸۱	فصل دوم: رسیدگی در مراجع حل اختلاف کار
۱۸۴	الف) ترکیب اعضای مراجع حل اختلاف
۱۸۸	ب) صلاحیت مراجع حل اختلاف
۲۰۱	ج) تشریفات دادرسی
۲۰۴	د) تشریفات رسیدگی
۲۱۲	هـ) مرور زمان
۲۱۵	فصل سوم: رسیدگی در دیوان عدالت
۲۲۲	فهرست منابع و مآخذ

پیشگفتار

حقوق کار آمیخته‌ای از قواعد حقوق خصوصی و حقوق عمومی است زیرا از آن جهت که مبتنی بر قراردادی خصوصی میان کارگر و کارفرما می‌باشد از مقررات حقوق خصوصی و مدنی پیروی می‌کند اما از آن روی که دولت‌ها در روابط میان این دو گروه، دخالت‌های فراوانی کرده‌اند به‌ویژه برای حمایت از کارگران که نقش مهمی در مناسبات سیاسی و اجتماعی و اقتصادی کشورها دارند، احکام و مقررات حقوق عمومی به شدت بر این نوزاد چندرگه، سایه گسترانده است. این موضوع از دیدگاه فقهی و شرعی بدین شکل بیان می‌شود که رابطه میان کارگر و کارفرما فقط مبتنی بر احکام اولیه شرعی نیست بلکه بسیاری از مقررات حاکم بر قراردادهای کار براساس احکام ثانویه تنظیم می‌گردد که تصویب قانون کار جمهوری اسلامی ایران در مجمع تشخیص مصلحت نظام و انحراف از روند عادی قانون‌گذاری، به خوبی گویای این ادعاست؛ زیرا شورای نگهبان که قوانین مصوب مجلس را با احکام اولیه شرعی تطبیق می‌دهد، نتوانست این مطابقت را تصدیق نماید و در نتیجه تصویب این قانون برعهده نهادهی گذاشته شد که مسئولیت اجرای احکام ثانوی شرعی را برعهده دارد.

همچنین مقررات کیفری خاصی که در حقوق کار وجود دارد سبب شده است که حقوق کیفری اختصاصی کار نیز در کنار سایر رشته‌های حقوق کیفری اختصاصی مطرح شود و از این جهت، چندگانه بودن حقوق کار را پررنگ‌تر سازد. محتوای کتاب حاضر نیز نشان می‌دهد که بخش عمده‌ای از حقوق کار به قواعد و مقررات کیفری اختصاص دارد که تاکنون مورد توجه جدی نویسندگان حقوقی قرار نگرفته است. آنچه که بیان گردید تنها مربوط به بخش ماهوی حقوق کار می‌باشد که فقط قسمتی از حقوق کار است اما باید توجه داشت که مقررات شکلی حقوق کار نیز، بخش عمده‌ای از حقوق کار را تشکیل می‌دهد به‌ویژه در مورد اختلافات ناشی از قرارداد کار که رسیدگی به آنها در صلاحیت ذاتی هیأت‌های تشخیص و حل اختلاف کار و دیوان عدالت اداری می‌باشد و سرانجام اجرای آرای قطعی این مراجع برعهده دادگستری می‌باشد. بنابراین هنگامی که این مقررات شکلی نیز به مقررات ماهوی اضافه شود، وجه ترکیبی و چندگانگی حقوق کار به صورت کاملی نمایان می‌گردد. نتیجه سخن اینکه حقوق کار برخلاف بسیاری از رشته‌های حقوقی،

ترکیبی از قواعد مختلف ماهوی و شکلی است که قواعد ماهوی نیز خود به قواعد حقوق عمومی و خصوصی و کیفری تقسیم می‌شود همانگونه که قواعد شکلی منحصر در مقررات دادرسی کیفری و حقوقی نیست بلکه مقررات اداری شبه قضایی را هم دربر می‌گیرد.

این مجموعه به حقوق کیفری کار و مقررات شکلی آن اختصاص دارد که می‌توان آن را از ویژگی‌های اختصاصی این کتاب برشمرد چرا که حتی در کتاب‌های حقوق کیفری نیز ردپایی در این زمینه گشوده نشده است. در مباحث کیفری ابتدا قواعد عمومی حاکم بر حقوق کیفری کار را مطرح نموده و سپس به بیان احکام اختصاصی هر یک از جرایم کار پرداخته می‌شود. اما در مورد مقررات شکلی نیز سعی بر آن است تا دادرسی اختلافات میان کارگر و کارفرما در مراجع اختصاصی به شکل مبسوطی مورد بحث قرار گیرد چرا که این مقررات به صورت مدون در قوانین بیان نشده و آنچه که بر اداره دعاوی یاد شده حکومت دارد، عرف موجود و قواعد کلی و رویه‌هایی است که به مرور زمان در این مراجع، شکل گرفته است.

با توجه به مطالب فوق، چارچوب بحث ما در این کتاب بدین صورت است که تمامی مطالب در دو بخش تدوین یافته است که بخش اول اختصاص به حقوق کیفری کار دارد که می‌توان از آن به عنوان «حقوق کیفری اختصاصی» یاد کرد که ادامه حقوق کیفری اشخاص، اموال و امنیت می‌باشد. بخش دوم کتاب راجع به مقررات شکلی کار می‌باشد و درباره دادرسی تخلفات ناشی از کار در مراجع حل اختلاف کار و دیوان عدالت اداری، سخن می‌گوید.

دکتر عباس زراعت

عضو هیأت علمی دانشگاه کاشان

بخش اول

حقوق کیفری کار

مقدمه

تمامی جرایم از قواعد و مقررات مشترکی پیروی می‌کنند که در اصطلاح حقوق جزا، «قواعد عمومی جرایم» نامیده می‌شود مانند اینکه: هیچ جرمی بدون عنصر مادی (actus reus) تحقق نمی‌یابد؛ هر جرمی نیاز به عنصر معنوی (mens rea) دارد؛ برای تعقیب هر جرمی باید این دو عنصر، اثبات گردد؛ عنصر مادی باید با اراده و اختیار، صورت گیرد؛ عنصر مادی باید در قالب فعل مثبت یا ترک فعل یا حالت، تحقق پیدا کند؛ میان رفتار فیزیکی و نتیجه‌ی مجرمانه باید رابطه علیت یا سببیت وجود داشته باشد؛ برای تحقق عنصر معنوی باید سوءنیت عام یعنی اراده و علم وجود داشته باشد و در برخی جرایم علاوه بر سوء نیت عام، سوءنیت خاص نیز باید وجود داشته و به اثبات برسد؛ در جرایم غیر عمدی نیز عنصر مادی مانند جرایم عمدی وجود دارد اما برای تحقق عنصر معنوی باید قصور یا سهل‌انگاری وجود داشته باشد؛ عواملی همچون علل موخه و رضایت و امر آمر قانونی، عنصر قانونی را زایل می‌کنند پس این عوامل نیز بعنوان مانع تحقق جرم، نباید ارکان جرم را متزلزل سازند؛ عواملی همچون اجبار و صغر و جنون و مستی، مانع تحقق عنصر روانی بوده و در صورتی که این عوامل به وجود آید، مسئولیت کیفری از بین می‌رود و... این قواعد و قواعد کلی دیگر، اختصاص به جرم خاصی ندارند و موضوع درس حقوق جزای عمومی هستند اما پاره‌ای قواعد هستند که اختصاص به جرایم خاصی دارند و در حقوق جزای اختصاصی مورد بحث قرار می‌گیرند. هنگامی که سخن از عناوینی همچون «حقوق کیفری کار» یا «جرایم مربوط به کار»، به میان می‌آید همین قواعد

اختصاصی مورد نظر می‌باشد که این جرایم را از جرایم دیگر متمایز می‌سازد. در سرفصل دروس دانشگاهی چند واحد به‌عنوان حقوق جزای عمومی تدریس می‌شود و حقوق جزای اختصاصی نیز به چند جرم مهم مانند قتل، ضرب و جرح، سرقت، خیانت در امانت، کلاهبرداری، جعل، جرایم علیه امنیت کشور، محدود می‌شود. نوشته‌های حقوقی نیز مطابق معمول، به همین موضوعات اختصاص دارد و موضوعات مهم دیگری همچون جرایم یارانه‌ای و جرایم کار، مورد تحقیق و بررسی قرار نمی‌گیرد.

در حقوق جزای اختصاصی علاوه بر قواعد و احکام مخصوص هر جرم، قواعد عمومی نیز با جرایم خاص تطبیق داده می‌شود و در حقیقت، حقوق جزای اختصاصی، محلی برای اجرای عملی قواعد عمومی و تطبیق آن با مصادیق می‌باشد. به عنوان نمونه وقتی در مورد «ارجاع کار اضافی کارگر» بحث می‌شود ابتدا عناصر سه گانه این جرم، بررسی می‌شود که عنصر قانونی این جرم کدام است؟ رکن مادی جرم از چه عناصری تشکیل می‌شود؟ مجرم باید چه موضوعی را قصد کند و علم به آن داشته باشد؟ در اینجا بحث در مورد عناصر سه گانه جرم به معنای بررسی این عناصر نیست یعنی مباحث حقوق جزای عمومی، تکرار نمی‌شود که به عنوان نمونه تعریف عنصر قانونی و مادی و معنوی چیست یا از چه اجزایی تشکیل می‌شوند بلکه مصادیق آن مباحث، مورد بحث و بررسی قرار می‌گیرد مانند این بحث که آیا عدم رضایت کارگر نیز برای تحقق جرم «ارجاع کار اضافی به کارگر»، شرط تحقق آن است؟ آیا توافق کارگر و کارفرما برای تعیین حقوق به کمتر از حداقل قانونی، معتبر است؟ آیا رضایت والدین طفل زیر پانزده سال، رافع مسئولیت کیفری کارفرما برای ارجاع کار به اوست؟ به غیر از این مباحث، ارکان و احکام اختصاصی هر جرم نیز موضوع حقوق جزای اختصاصی کار است. به عنوان نمونه در جرم «ارجاع کار دشوار به زنان کارگر باردار»، کارگر بودن زن و حامله بودن وی و علم کارفرما به حامله بودن، شرط اختصاصی تحقق جرم می‌باشد. پس در اینجا باید پیرامون دو دسته از قواعد سخن بگوئیم: یک دسته، قواعد عمومی جرایم که بر جرایم کار تطبیق داده می‌شود و دسته دیگر، قواعد اختصاصی که بر هر یک از جرایم کار، حاکم می‌باشد.